

Bölüm 6

TÜTÜN EPİDEMİSİNDE GÜNCEL DURUM VE SAĞLIK OKURYAZARLIĞI İLİŞKİSİ

Gülay YILMAZEL¹

GİRİŞ

İçinde bulunulan 21. yüzyılda bulaşıcı olmayan hastalıklar (BOH) morbidite ve mortalite açısından halk sağlığı gündemindeki yerini korumaya devam etmektedir. Küresel düzeyde 2016 yılında meydana gelen 57 milyon ölümün %71'inden (41 milyon) ve erken yetişkin (30-69 yaşları) ölümlerinin %75'inden BOH'lar sorumludur. Dört ana hastalığın birinden ölme olasılığı %18 olup, erkekler (%22) kadınlara (%15) göre biraz daha yüksek risk altındadır.⁽¹⁾

Bulaşıcı olmayan hastalıklar Türkiye'nin önünde her yıl giderek artan bir halk sağlığı sorunu olarak kalmaktadır. 2002 yılında BOH'lara ait Sakatlığa Ayarlanmış Yaşam Yılları (DALY) oranı tüm hastalık yükünün %71'ini oluştururken bu oran 2013 yılında %79'a yükselmiştir. Hastalık yükünde ilk sırada iskemik kalp hastalıkları, ikinci sırada bel ve boyun ağrısı ve üçüncü sırada kronik obstrüktif akciğer hastalıkları (KOAHA) yer almıştır.⁽²⁾ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Ölüm Nedeni İstatistikleri 2018 yılı sonuçlarına göre ülkemizde ölüm vakalarının %38,4'ünü dolaşım sistemi hastalıkları, %19,7'sini iyi ve kötü huylu tümörler, %12,5'ini ise solunum sistemi hastalıkları oluşturdu. Dolaşım sistemi kaynaklı ölümlerin %39,7'si iskemik kalp hastalığına bağlı olarak gelişti.⁽³⁾

---

¹ Doç. Dr., Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi, dryilmazelgul@gmail.com

sigara içmeyi önleme ve sigarayı bıraktırma çalışmalarına destek verebilir. Sağlık okuryazarlığı düşük düzeyde olan sigara içicilerine yönelik, sigara içmenin sağlık sonuçları ve sigarayı bırakmanın yararları hakkında anlaşılır ve etkili bilgiler verilmesini sağlamak için halk sağlığı çabaları gerekmektedir. Sağlık okuryazarlığı kampanyaları medya aracılığı ile verilen risk mesajlarına toplumun vereceği tepkiyi etkileyebilir, sağlık personeli ile sigara içicileri arasındaki iletişim becerilerini güçlendirebilir.

KAYNAKLAR

1. WHO (2018). *Global Health Estimates 2016: Deaths by Cause, Age, Sex, by Country and by Region, 2000–2016*. (03/02/2020 tarihinde https://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/index1.html adresinden ulaşılmıştır)
2. Basara DB (2013). National Burden of Disease Study 2013-Preliminary Results (presentation). In WHO-MOH meeting on Health System Challenges and Opportunities for Better NCD Outcomes: Turkey Country Assessment, Ankara 2013. Republic of Turkey Ministry of Health, General Directorate of Health Research. (03/02/2020 tarihinde http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/260266/Better-non-communicable-disease-outcomes,-challenges-and-opportunities-for-health-systems,-No.-2,-Turkey-Country-Assessment.pdf?ua=1 adresinden ulaşılmıştır)
3. TÜİK (2018). Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2018. (03/02/2020 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30626> adresinden ulaşılmıştır)
4. WHO (2018). *Noncommunicable disease profile, 2018*. (03/02/2020 tarihinde <https://www.who.int/nmh/publications/ncd-profiles-2018/en/> adresinden ulaşılmıştır)
5. WHO (2019). *WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2019*. (03/02/2020 tarihinde https://www.who.int/tobacco/global_report/en/ adresinden ulaşılmıştır)
6. WHO (2019). *WHO global report on trends in prevalence of tobacco use 2000-2025, third edition*. (03/02/2020 tarihinde <https://www.who.int/publications-detail/who-global-report-on-trends-in-prevalence-of-tobacco-use-2000-2025-third-edition> adresinden ulaşılmıştır)
7. WHO (2019). Fact Sheet. (03/02/2020 tarihinde <http://www9.who.int/topics/tobacco/en/> adresinden ulaşılmıştır)
8. T.C. Sağlık Bakanlığı (2014). *Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Türkiye 2012. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 948, Ankara, 2014*. (03/02/2020 tarihinde

- <https://havanikoru.saglik.gov.tr/dosya/dokumanlar/yayinlar/ KYTA-2012-TR-25-07-2014.pdf> adresinden ulaşılmıştır)
9. PIAR. Public Research on Smoking Habits and Campaign against Smoking in Turkey, Ministry of Health, 1988. ((03/02/2020 tarihinde <https://havanikoru.saglik.gov.tr/dosya/dokumanlar/yayinlar/ KYTA-2012-TR-25-07-2014.pdf> adresinden ulaşılmıştır)
  10. Ministry of Health (2010). *Global Adult Tobacco Survey, Turkey Report* (03/02/2020 tarihinde https://www.who.int/tobacco/surveillance/en_tfi_gats_turkey_2009.pdf adresinden ulaşılmıştır)
  11. Global Adult Tobacco Survey) Fact Sheet, Turkey 2016. (06/02/2020 tarihinde <https://nccd.cdc.gov/GTSSDataSurveyResources/ Ancillary/DownloadAttachment.aspx?ID=3452> adresinden ulaşılmıştır)
  12. Centers for Disease Control and Prevention (2014). *The health consequences of smoking—50 years of progress: A report of the Surgeon General*. (03/02/2020 tarihinde <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK179276/> adresinden ulaşılmıştır)
  13. Centers for Disease Control and Prevention (2010). *How tobacco smoke causes disease: The biology and behavioral basis for smoking-attributable disease: A report of the Surgeon General*. (03/02/2020 tarihinde <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK53017/> adresinden ulaşılmıştır)
  14. Centers for Disease Control and Prevention. Current cigarette smoking among adults - United States, 2005–2014. *Morb Mortal Wkly Rep*. 2015; 64(44): 1233–1240.
  15. Ebrahimi H, Sahebigh MH, Ghofranipour F, et al. Experiences of adult smokers from the concepts of smoking: A content analysis. *Iran J Nurs Midwifery Res*. 2014;19: 550–557.
  16. Ebrahimi H, Sahebigh MH, Ghofranipour F, et al. Initiation and continuation of smoking in Iran: A qualitative content analysis. *Int J Community Based Nurs Midwifery*. 2014;2:220–230.
  17. Jafarabadi MA, Allahverdiipour H, Bashirian S, et al. Modeling the underlying predicting factors of tobacco smoking among adolescents. *Iran J Public Health*. 2012;41:46–57.
  18. Borrelli B, Hayes RB, Dunsiger S, et al. Risk perception and smoking behavior in medically ill smokers: A prospective study. *Addiction*. 2010;105:1100–8. doi: 10.1111/j.1360-0443.2010.02900.x
  19. Gwaltney CJ, Metrik J, Kahler CW, et al. Self-efficacy and smoking cessation: A meta-analysis. *Psychol Addict Behav*. 2009;23:56–66. doi: 10.1037/a0013529.
  20. Stewart DW, Adams CE, Cano MA, et al. Associations between health literacy and established predictors of smoking cessation. *Am J Public Health*. 2013;103:e43–9. doi: 10.2105/AJPH.2012.301062.
  21. Atri SB, Sahebigh MH, Jafarabadi MA, et al. The relationship between health literacy and stages of change in smoking behavior among employees of

- educational health centers of Tabriz University of Medical Sciences (2016). *Int J Prev Med.* 2018;9:91. doi:10.4103/ijpvm. IJPVM_259_17.
22. Hoover DS, Wetter DW, Vidrine DJ, et al. Enhancing Smoking Risk Communications: The Influence of Health Literacy and Message Content. *Ann Behav Med.* 2018;52(3):204–215. doi:10.1093/ abm/kax042.
  23. Nutbeam D. Health literacy as a public health goal: A challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. *Health Promot Int.* 2000;15:259–267. <https://doi.org/10.1093/healthpro/15.3.259>
  24. Institute of Medicine (US) Committee on Health Literacy; Nielsen-Bohman L, Panzer AM, Kindig DA, editors. *Health Literacy: A Prescription to End Confusion.* Washington (DC): National Academies Press (US); 2004. (03/02/2020 tarihinde <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK216032/> doi: 10.17226/10883 adresinden alınmıştır)
  25. Sørensen K, Pelikan JM, Röthlin F, et al. Health literacy in Europe: comparative results of the European health literacy survey (HLS-EU), *European Journal of Public Health.* 2015; 25 (6): 1053–1058. doi: 10.1093/eurpub/ckv043.
  26. Okyay P, Abacıgil F, Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçekleri Güvenilirlik Ve Geçerlilik Çalışması 1. Baskı Ankara ISBN: 978-975-590-594-5 Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1025 Baskı: 1, 2016. (06/02/2020 tarihinde <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/Sa%C4%9F%C4%B1k%20Okur%20Yazar%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf> adresinden ulaşılmıştır)
  27. Durusu-Tanrıöver M, Yıldırım HH, Demiray-Ready FN, Çakır B ve Akalın HE. Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Araştırması, Birinci Baskı, Sağlık-Sen Yayınları, Ankara, 2014. (06/02/2020 tarihinde <http://www.sagliksen.org.tr/cdn/uploads/gallery/pdf/8dcec50aa18c21cdaf86a2b33001a409.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
  28. Berkman ND, Sheridan SL, Donahue KE, et al. Low health literacy and health outcomes: an updated systematic review. *Ann Intern Med.* 2011; 155(2): 97–107. doi: 10.7326/0003-4819-155-2-201107190-00005.
  29. Olesen K, F Reyneim AL, Joensen L, et al. Higher health literacy is associated with better glycemetic control in adults with type 1 diabetes: a cohort study among 1399 Danes. *BMJ Open Diabetes Research and Care.* 2017;5:e000437. doi: 10.1136/bmjdr-2017-000437
  30. Ghisi GLM, Chaves GSDS, Britto RR, et al. Health literacy and coronary artery disease: A systematic review. *Patient Educ Couns.* 2018;101(2):177–184. doi: 10.1016/j.pec.2017.09.002
  31. Frick, J., Schindel, D., Gebert, P. et al. Improving quality of life in cancer patients through higher participation and health literacy: study protocol for evaluating the oncological social care project (OSCAR). *BMC Health Serv Res.* 2019; 19: 754. <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4585-0>

32. Hoover DS, Vidrine JI, Shete S, et al. Health literacy, smoking, and health indicators in African American adults. *J Health Commun.* 2015; 20(Suppl 2): 24–33. doi: 10.1080/10810730.2015.1066465.
33. Stewart DW, Cano MA, Correa-Fernández V, et al. Lower health literacy predicts smoking relapse among racially/ethnically diverse smokers with low socioeconomic status. *BMC Public Health.* 2014; 14(Suppl 2): 716. doi: 10.1186/1471-2458-14-716.
34. Parisod H, Axelin A, Smed J, Salanterä S. Determinants of tobacco-related health literacy: A qualitative study with early adolescents. *Int J Nurs Stud.* 2016;62:71–80. doi: 10.1016/j.ijnurstu.2016.07.012.